

**НАПРЯМ 4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО.
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. КРИМІНОЛОГІЯ.
КРИМІНАЛІСТИКА**

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-101>

**ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО
ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ
ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ**

Боднарчук Михайло Максимович

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики
Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р. № 2617-VIII [1] КПК України було доповнено статтею 298-1, в частині 1 якої законодавець до числа процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених статтею 84 цього Кодексу, також відніс пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису [2].

Висновок спеціаліста, з урахуванням норм частин 1 і 2, пункту 7 частини 4 статті 71 та частини 3 статті 214 КПК України: 1) складається спеціалістом – особою, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації, пояснення, довідки та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок; 2) надається в межах компетенції спеціаліста – з питань, що належать до сфери його спеціальних знань; 3) складається під час досудового розслідування кримінальних проступків, а за необхідності з'ясування обставин вчинення кримінального проступку може складатися до внесення відомостей про кримінальний проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань [2]. Підставою для отримання висновку спеціаліста при з'ясуванні обставин вчинення кримінального

проступку, відповідно до частини 2 статті 7-1 Закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ, є запит службової особи підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, уповноваженої особи іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків [3].

Про вимоги до форми і змісту висновку спеціаліста законодавцем згадується в статті 300 КПК України, з урахуванням якої висновок спеціаліста має відповідати вимогам до висновку експерта [2]. Вимоги до висновку експерта визначаються статтях 101 і 102 КПК України і розділі IV Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 03.11.1998 р. [2; 4]. Із урахуванням наведених вимог, висновок спеціаліста повинен складатися в письмовій формі з обов'язковим зазначенням його реквізитів (найменування документа, дати і місця складання висновку та його номера, прізвища, імені та по батькові спеціаліста, галузі знань, за якою складається висновок), має міститися три частини (вступну, дослідницьку та заключну), може включати додатки (фототаблиці, креслення, схеми, діаграми тощо), підписується спеціалістом, який проводив дослідження, із засвідченням його підпису відбитком печатки.

Законодавче поширення вимог до форми і змісту висновку експерта на висновок спеціаліста призвів до виникнення в доктрині кримінального процесу дискусії стосовно доцільності існування такого процесуального джерела доказів. Так, одна група вчених, виходячи з того, що за сутністю самого дослідження введений законодавцем термін «висновок спеціаліста» – це той самий висновок експерта, який обізнана особа має скласти під час дізнання у відповідний термін, виходячи із строків дізнання, доходить висновку про невиправданість запровадження цього процесуального джерела доказів у кримінальний процес [5, с. 115-116] та констатує, що з'ясування питань, які мають значення для кримінального провадження та потребують застосування спеціальних знань, є можливим виключно в рамках проведення судової експертизи, а висновок експерта має бути єдиним процесуальним джерелом доказів за результатами застосування спеціальних знань як при розслідуванні злочинів, так і при розслідуванні кримінальних проступків [6, с. 93]. Водночас, більш обґрунтованою є позиція іншої групи вчених, яка, навпаки, поділяє законодавчий підхід і на його підтримання наводить переваги висновку спеціаліста, порівняно з висновком експерта, до числа яких відносить можливість отримання висновку спеціаліста до внесення інформації до

Єдиного реєстру досудових розслідувань (частина 3 статті 214 КПК України) [7, с. 221] і можливість його складання за результатами проведення досліджень, які не потребують тривалого часу та складного лабораторного обладнання і передбачають вирішення відносно нескладних діагностичних та діагностично-класифікаційних завдань [8, с. 503].

Підозрюваний підлягає ознайомленню зі змістом висновку спеціаліста та вправі висловити незгоду з ним, користуючись при цьому правом заявити клопотання про проведення експертизи. Так, згідно з частиною 2 статті 298-4 КПК України, одночасно із врученням повідомлення про підозру особа інформується про результати медичного освідування та висновку спеціаліста за їх наявності. У разі незгоди з результатами медичного освідування або висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи [2]. Зазначене клопотання підлягає розгляду дізнавачем, прокурором в строк не більше трьох днів з моменту подання в порядку, передбаченому статтею 220 КПК України. У разі задоволення клопотання про проведення експертизи дізнавач або прокурор, відповідно до частини 2 статті 298-4 КПК України, звертається до експерта для проведення експертизи із дотриманням правил, передбачених цим Кодексом [2]. У разі повної або часткової відмови у задоволенні клопотання про призначення експертизи дізнавачем, прокурором на підставі частини 2 статті 220 КПК України приймається вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилається їй [2].

За загальним правилом, визначеним статтею 298-1 КПК України, висновок спеціаліста як процесуальне джерело підлягає використанню виключно у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків і не може бути використаний у кримінальних провадженнях щодо злочинів. Водночас, виняток із цього правила встановлений частиною 2 статті 298-1 КПК України, яка передбачає можливість використання процесуальних джерел доказів, визначених частиною 1 цієї статті, у кримінальних провадженнях щодо злочинів на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням прокурора [2]. Використання висновку спеціаліста у кримінальному провадженні щодо злочину за відсутності відповідної ухвали слідчого судді призводить до визнання його недопустимим доказом.

Із урахуванням проведеного дослідження, висновок спеціаліста як процесуальне джерело доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки є документом, який складений у ним межах його компетенції та містить опис проведених досліджень, зроблені за їх результатами висновки та обгрунтовані відповіді на запитання, поставлені

в запиті службової особи підрозділу дізнання відповідного органу досудового розслідування. Отримання висновку спеціаліста здійснюється з урахуванням особливостей, визначених вказаними вище нормами, його перевірка та оцінка здійснюються відповідно до загальних правил, передбачених КПК України, а використання – з дотриманням вимог частини 2 статті 298-1 КПК України.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

4. Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: Інструкції, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 і зареєстрована в Міністерстві юстиції України 03.11.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

5. Сімакова-Єфремян Е.Б. До питання про введення у кримінальне процесуальне законодавство поняття «висновок спеціаліста». *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. № 20. С. 110-120.

6. Антонюк П.Є., Свобода Є.Ю., Михальчук Т.В. Висновок спеціаліста як джерело доказів у кримінальному провадженні: аналіз процесуальної спроможності. *Криміналістика і судова експертиза*. 2021. Вип. 66. С. 88-95.

7. Теорія та практика кримінального процесуального доказування: навчальний посібник для підготовки до іспиту / В.В. Вапнярчук, С.В. Давиденко, О.В. Капліна та ін. Харків: Право, 2021. 256 с.

8. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / за ред. С.В. Ківалова та С.І. Кравченка. Одеса: Фенікс, 2020. 924 с.